

หลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุดอยคำ: ปรากฏการณ์ความศรัทธาในบริบทสังคมไทย*
LUANGPOR THAN CHAI BUDDHA STATUE OF PHRA THAT DOI KHAM TEMPLE:
A PHENOMENON OF FAITH IN THAI SOCIAL CONTEXT

ชนิษฐา จิตชินะกุล, อรุษา สุวรรณประเทศ

Khanita Jitchinakul, Onusa Suwanpratest

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Naresuan University

Corresponding Author E-mail: khanitaj64@nu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. อธิบายปรากฏการณ์ความศรัทธาต่อหลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุดอยคำ 2. วิเคราะห์บทบาทและพลวัตของคติชนที่มีต่อการขับเคลื่อนสังคมไทยร่วมสมัย ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบสอบถามที่ได้ผ่านการตรวจสอบจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ ทั้งนี้จนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว จากนั้นนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ตามแนวทางคติชนวิทยา

ผลการวิจัยพบว่า 1. หลวงพ่отันใจ เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัยที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดในล้านนา 2. ปรากฏการณ์ความศรัทธาต่อหลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุดอยคำ เกิดขึ้น 2 ลักษณะ คือ ปรากฏการณ์ความศรัทธาที่เกิดขึ้นภายในท้องถิ่นและปรากฏการณ์ความศรัทธาที่เกิดจากอิทธิพลของสื่อร่วมสมัย 3. บทบาทและพลวัตของคติชนที่มีต่อการขับเคลื่อนสังคมไทยร่วมสมัย หลวงพ่отันใจเป็นอัตลักษณ์ของชาวล้านนาและวัดพระธาตุดอยคำที่สร้างความมั่นใจให้แก่สมาชิกในสังคมและส่งต่อการขับเคลื่อนสังคมไทยทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา การท่องเที่ยวและการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: หลวงพ่отันใจ; ปรากฏการณ์; ความศรัทธา

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To explain the phenomenon of faith in the Luangpor Than Chai Buddha Statue of Phra That Doi Kham Monastery; and 2. To analyse the role and dynamics of folklore that drove contemporary Thai

society. The researchers conducted in-depth interviews using questionnaires, which were approved by the ethics committee, until data saturation was reached. Then a descriptive analysis in folklore was employed.

The study's findings were summarized as follows: 1. The phenomenon of faith in Luangpor Than Chai Buddha Statue of Phra That Doi Kham Monastery manifested in two ways: as a local phenomenon of faith and as a result of contemporary media influence; and 2. The role and influence of folklore that drove contemporary Thai society, the Luangpor Than Chai Buddha Statue has served as an identity for the people of the Lanna region and Phra That Doi Kham Monastery that built confidence among members of the society and drove Thai society, including the economy, society, education, tourism, and the promotion of Buddhism.

Keywords: Luangpor Than Chai Buddha Statue, Phenomenon, Faith

บทนำ

หลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุตอดคำ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัย ที่นับว่าเก่าแก่ที่สุดในล้านนา นับว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองจังหวัดเชียงใหม่ที่ปัจจุบันได้รับการกล่าวขานในสังคมออนไลน์ว่าเป็นพระพุทธรูปที่สุดแห่งการอธิษฐานขอพร (Sanook, 2022) ที่มีประชาชนชาวไทยและชาวต่างประเทศต่างพากันเดินทางมาราบไหว้สักการะขอพรอย่างเนืองแน่น

คำว่า หลวงพ่отันใจ ตามคติชาวล้านนาหมายถึงพระพุทธรูปที่ปั้นจากดินหรือปูนเท่านั้นและต้องสร้างให้เสร็จภายใน 1 วันนับตั้งแต่เวลา 06.00-18.00 น.หรือก่อนพระอาทิตย์ตกดินโดยมีขั้นตอนในการสร้างที่แตกต่างจากพระพุทธรูปทั่วไปเพราะนอกจากจะต้องบรรจุสิ่งของมีค่า วัดถุ่มงคลต่าง ๆ ในองค์พระพุทธรูปแล้วระหว่างการก่อสร้างต้องประกอบพิธีพุทธาภิเษกตลอดช่วงการสร้างจนกว่าจะแล้วเสร็จ จากนั้นจึงประกอบพิธีปลุกเสกและสมโภช (พระครูสุนทรเจติยารักษ์ (พิณ สายกับ), 2565) ด้วยเหตุนี้ หลวงพ่отันใจจึงเป็นพระพุทธรูปที่ชาวล้านนาเชื่อว่า มีความศักดิ์สิทธิ์เป็นอย่างมาก วัดแถบภาคเหนือมักมีหลวงพ่отันใจประดิษฐานอยู่ภายในวัดและจะเป็นวัดที่มีพระธาตุบรรจุอยู่ภายในวัด เช่น วัดพระธาตุช่อแฮ วัดพระธาตุแช่แห้ง วัดพระธาตุตอดคำ วัดพระธาตุหริภุญชัย เป็นต้น (วิโรจ นาคชาตรี, 2558)

ความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุตอดคำ เริ่มเป็นที่ประจักษ์ปีพุทธศักราช 2555 เมื่อพระครูสุนทรเจติยารักษ์ (พิณ สายกับ) ได้นำความจากหลวงพ่отันใจมาแจ้งแก่ศิษยานุศิษย์ว่าหลวงพ่อจะเสด็จมาโปรดเวไนยสัตว์ที่มีความทุกข์ร้อน หลังจากนั้นไม่นานได้มีนักธุรกิจมาสักการะขอพรจากหลวงพ่отันใจเนื่องจากถูกฉ้อโกงไป 10 ล้านบาท ผ่านไปเพียง 7 วันนัก

ธุรกิจได้รับเงินคืนทั้งหมด ทำให้เรื่องราวความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่отันใจได้รับบอกกล่าวต่อกันทั้งในจังหวัดเชียงใหม่และละแวกใกล้เคียง (รุ่งโรจน์ เลิศคาลิ, 2565) จากนั้นประชาชนชาวล้านนาและจังหวัดใกล้เคียงเดินทางมาขอพรกันอย่างต่อเนื่องและประสบผลสำเร็จเกือบทุกคน ไม่ว่าจะเป็นขอพรด้วยเรื่องใด (พระครูสุนทรเจติยารักษ์ (พิณ สายกับ), 2565) ไม่นานมีการแชร์ข้อมูลเรื่องราวต่าง ๆ จากประสบการณ์ของผู้ที่ประสบผลสำเร็จผ่านสื่อสังคมออนไลน์ทำให้หลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุตุ๋นคำ ส่งผลทำให้หลวงพ่отันใจได้รับความสนใจจากสังคมเพิ่มขึ้น (อัมรินทร์ทีวี, 2564)

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปรากฏการณ์ความศรัทธาหลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุตุ๋นคำในช่วงปีพุทธศักราช 2560-2566 โดยได้ใช้แนวทางการคติชนวิทยาเป็นกรอบในการศึกษาเพื่อให้เห็นบทบาทของข้อมูลทางคติชนที่มีบทบาทในขับเคลื่อนสังคมไทยร่วมสมัย อีกทั้งจะทำให้อธิบายถึงสาเหตุของการเกิดปรากฏการณ์ความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอย่างต่อเนื่องในสังคมไทยปัจจุบันได้อย่างชัดเจน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ความศรัทธาต่อหลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุตุ๋นคำ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นกรณีศึกษา
2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทและพลวัตของคติชนที่มีต่อการขับเคลื่อนสังคมไทยร่วมสมัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documents) เป็นพื้นฐานและศึกษาข้อมูลจากภาคสนาม (Fieldworks)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์แบบเชิงลึกจากเจ้าอาวาส พระภิกษุและเจ้าหน้าที่ของวัดซึ่งอยู่ภายในวัดมากกว่า 1 ปีแบบเจาะจง บุคคลที่อยู่ในละแวกวัดและประชาชนที่มาราบไหว้ขอพรแบบเจาะจงโดยจะต้องมีอายุ 20 ปีขึ้นไป ทั้งนี้จนกว่าจะได้ข้อมูลที่อิ่มตัวและบุคคลดังกล่าวจะต้องยินยอมให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวัดและหลวงพ่отันใจ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ปลายเปิดโดยจะแบ่งแบบสัมภาษณ์เป็น 2 ชุด คือ 1. พระภิกษุและเจ้าหน้าที่ของวัด 2. บุคคลทั่วไป ทั้งนี้แบบสอบถามประกอบด้วยข้อมูลส่วนตัว ประวัติของวัดและความเชื่อความศรัทธา โดยได้ผ่านคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์จากมหาวิทยาลัยนเรศวร หมายเลขโครงการ P2-0033/2566

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุดอยคำ เพื่อเป็นพื้นฐาน

4.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลวงพ่отันใจ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในประเทศไทย และทฤษฎีบทบาทหน้าที่ พลวัตของคติชนวิทยา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลจากการเก็บรวบรวมภาคสนามมาศึกษาปรากฏการณ์ความศรัทธาต่อหลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุดอยคำ มาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และพลวัตของข้อมูลคติชนที่มีต่อการขับเคลื่อนสังคมไทยร่วมสมัย จากนั้นนำผลที่ได้จากการศึกษามาสรุปและอภิปรายผลด้วยพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

การศึกษาหลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุดอยคำ: ปรากฏการณ์ความศรัทธาในบริบทสังคมไทย ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การศึกษา ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับหลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุดอยคำ จังหวัดเชียงใหม่ หลวงพ่отันใจ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยที่ชาวล้านนานิยมจัดสร้างขึ้นโดยไม่ทราบว่ปรากฏขึ้นครั้งแรกเมื่อใด แต่มีตำนานเล่าว่าน่าจะจัดสร้างเป็นครั้งแรกในสมัยพระนางจามเทวีเมื่อครั้งเสด็จทางชลมารคและหลงอยู่ในหุบเขา พระองค์จึงโปรดให้สร้างพระพุทธรูปจากดินขึ้นในบริเวณดังกล่าวเพื่อทำพิธีบวงสรวงซึ่งทำให้พระองค์เดินทางต่อไปได้ ตามคติชาวล้านนาการสร้างหลวงพ่отันใจจะต้องสร้างจากปูนปั้นหรือดินปั้นเท่านั้นและต้องสร้างให้เสร็จภายใน 1 วัน ดังนั้น คำว่า ตันใจ จึงมิได้หมายถึง การได้รับพรที่รวดเร็วทันใจดังที่หลายคนเข้าใจ

หลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุดอยคำ เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัยที่สร้างขึ้นในรัชสมัยพระเจ้ากือนา ผู้ครองนครเมืองเชียงใหม่ เมื่อพระครูสุนทรเจติยารักษ์ (พิณ สายกับ) หรือครูบาพิณมาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสเมื่อปีพุทธศักราช 2524 พบว่าภายในวัดพระธาตุดอยคำมีหลวงพ่отันใจประดิษฐานอยู่ก่อนแล้ว เดิมนั้นเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นสีขาวหรือที่เรียกว่าปูนขาว ยังไม่ได้ลงรักปิดทอง จนกระทั่งปีพุทธศักราช 2540 ครูบาบุญชุ่มได้ประกอบพิธีปิดทองซึ่งช่วงเวลานั้นหลวงพ่отันใจยังไม่เป็นที่รู้จักมากนัก ปัจจุบันหลวงพ่отันใจมีสิริอายุรวม 511 ปี นับว่าเป็นพระพุทธรูปปูนปั้น หลวงพ่отันใจ ที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดในล้านนา ทั้งนี้การขอพรจากหลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุดอยคำ สามารถกระทำได้ทุกที่ตามที่สะดวกด้วยหลวงพ่отันใจมีญาณวิเศษและมีเทวดาเป็นบริวารจึงสามารถช่วยเหลือผู้ที่มาสักการะขอพรได้รวดเร็วโดยให้จุดธูป 3 ดอกแล้วตั้งนะโม 3 จบ จากนั้นกล่าวบทสวดที่ว่า โอม นะโม พุทธายะ ยะอะสะ สุมัง จะปาคะ หลังจากนั้นให้ตั้งจิตอธิษฐานบอกชื่อ-นามสกุลและเล่ารายละเอียดของเรื่องที่ต้องการ

ขอพรเพียงประการเดียว หากประสบผลสำเร็จจะนำพวงมาลัยมาถวายจำนวนเท่าไรแจ้งให้ชัดเจนโดยต้องมีจำนวน 50 พวงขึ้นไป

ภาพที่ 1 หลวงพ่อทันใจ วัดพระธาตุตอดคำ

ภาพที่ 2 พระครูสุนทรเจติยารักษ์ (พิณ สายกับ) เจ้าอาวาส วัดพระธาตุตอดคำ

หากแต่เป็นการขอพรที่ไม่ได้มาวัดพระธาตุตอดคำ การขอพรให้กระทำเช่นเดียวกับที่ขอพรที่วัดพระธาตุตอดคำกล่าวคือ จตุรูป 3 ดอกแล้วตั้งนะโม 3 จบและท่องบทสวด จากนั้นให้เอ่ยชื่อ หลวงพ่อทันใจ วัดพระธาตุตอดคำ แล้วจึงตั้งจิตอธิษฐานขอพรกระทำเช่นเดียวกัน ทั้งนี้การที่หลวงพ่อตอดใจสามารถรับรู้ได้รวดเร็วเพราะท่านมีญาณวิเศษและมีเทวดาเป็นบริวารจึงสามารถช่วยเหลือผู้ขอพรได้รวดเร็ว บริเวณที่สักการะหลวงพ่อตอดใจจะมีป้ายประชาสัมพันธ์แจ้งถึงขั้นตอนการขอพรอย่างละเอียดและมีเสียงตามสายอธิบายถึงขั้นตอนการขอพรเช่นกัน

ภาพที่ 3 คำกล่าวขอพรหลวงพ่อตอดใจ วัดพระธาตุตอดคำ

อาจกล่าวได้ว่า หลวงพ่อทันใจเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัยที่สร้างขึ้นในรัชสมัยพระเจ้ากือนาและเชื่อว่าสามารถขอพรได้ทุกที่ด้วยหลวงพ่отันใจมีญาณวิเศษและมีเทวดาเป็นบริวารหากแต่ต้องขอพรเพียงประการเดียวและเมื่อประสบผลสำเร็จแล้วต้องนำพวงมาลัยดอกมะลิมาถวายตั้งแต่ 50 พวงขึ้นไป

2. ปรากฏการณ์ความศรัทธาต่อหลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุดอยคำ จังหวัดเชียงใหม่ หลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุดอยคำ เริ่มเป็นที่รู้จักของชาวเชียงใหม่และละแวกใกล้เคียง ปีพุทธศักราช 2555 เมื่อพระครูสุนทรเจติยารักษ์ (พิณ สายกับ) ปฏิบัติกรรมฐานและได้สนทนาธรรมกับหลวงพ่отันใจซึ่งท่านได้แจ้งว่า เราจะมาโปรดเวไนยสัตว์ทั้งหลาย หากใครมีเรื่องเดือดร้อนให้มาบอกเล่าและเมื่อสำเร็จให้นำพวงมาลัยดอกมะลิแบบคล้องคอตั้งแต่ 50 พวงขึ้นไป มาถวายโดยสามารถขอได้เพียงครั้งละ 1 ข้อเท่านั้น จากนั้นพระครูสุนทรเจติยารักษ์ (พิณ สายกับ) จึงนำเรื่องดังกล่าวมาแจ้งแก่ลูกศิษย์ จนกระทั่งมีนักธุรกิจที่ถูกลูกน้องโกงเงินจำนวน 10 ล้านบาท มาขอพรเพื่อขอเงินคืน หลังจากนั้นเพียง 7 วันเท่านั้นก็ได้รับเงินคืนเงินจึงได้นำพวงมาลัยจำนวนหนึ่งแสนพวงมาถวายหลวงพ่отันใจ ไม่นานความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่отันใจเป็นที่กล่าวขานและแพร่กระจายไปทั่วเมืองเชียงใหม่และละแวกใกล้เคียง ทำให้มีประชาชนต่างเดินทางมาราบไหว้ขอพรจำนวนมาก นับเป็นปรากฏการณ์ความศรัทธาหลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุดอยคำที่เกิดขึ้นในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียง

ต่อมาสื่อมวลชนได้มุ่งนำเสนอเรื่องราวความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุดอยคำ โดยเฉพาะในช่วงที่มีผู้นำพวงมาลัยจำนวนมากมาถวายเพื่อแก้บนทำให้หลวงพ่отันใจได้รับการกล่าวขานจากสื่อต่าง ๆ ว่า สูดยอดแห่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในการอธิษฐาน ที่สามารถขอพรได้รวดเร็วทันใจ นอกจากนี้สื่อสังคมออนไลน์ต่างก็เผยแพร่เรื่องราวความสำเร็จของผู้ที่มาราบไหว้ขอพรอย่างต่อเนื่อง มีการรวมกลุ่มกันในชื่อ กลุ่มศรัทธาหลวงพ่отันใจ กลุ่มมหัศจรรย์หลวงพ่отันใจ ที่มีสมาชิกเข้ามาร่วมกันแชร์ประสบการณ์และแบ่งปันเรื่องราวการขอพรจากหลวงพ่отันใจ ส่งผลให้หลวงพ่отันใจเป็นที่รู้จักกันทั้งในประเทศและต่างประเทศโดยชาวต่างชาติหลายคนได้แวะเวียนเข้ามาราบไหว้ขอพรตามเพื่อนคนไทยและประสบผลสำเร็จ

ภาพที่ 4 ประชาชนขอพรหลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุดอยคำ

ในช่วงสถานการณ์โควิด 19 แม้จะมีมาตรการป้องกันห้ามเดินทางข้ามจังหวัด แต่กระแสความศรัทธาของประชาชนยังคงมีอย่างต่อเนื่องโดยใช้วิธีออนไลน์และเมื่อประสบผลสำเร็จก็เก็บออนไลน์ ปัจจุบันการขอพรและการเก็บออนไลน์ได้รับความนิยมในกลุ่มของผู้เคยมาไหว้ขอพรแล้วและไม่มีเวลามาเก็บด้วยตนเอง ทั้งนี้ การเก็บเป็นสิ่งสำคัญเพราะถือว่าเป็นสิ่งจจะวาจาต่อหลวงพ่отันใจที่สำคัญสามารถเก็บออนไลน์ได้ นับเป็นปรากฏการณ์ความศรัทธาหลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุดอยคำที่เกิดจากสื่อมวลชนและสื่อออนไลน์

อาจกล่าวได้ว่าปรากฏการณ์ความศรัทธาของหลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุดอยคำเริ่มจากภายในจังหวัดเชียงใหม่และละแวกใกล้เคียงและเมื่อสังคมเข้าสู่ยุคการสื่อสารไร้พรมแดนความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่отันใจได้รับการเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนและสื่อสังคมออนไลน์ จนทำให้เกิดเป็นปรากฏการณ์ความศรัทธาหลวงพ่отันใจนับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2555 จวบจนปัจจุบัน

3. บทบาทและพลวัตของคติชนที่มีต่อการขับเคลื่อนสังคมไทยร่วมสมัย เมื่อนำทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของคติชนในสังคม โดยคติชนวิทยาแต่ละประเภทอาจมีบทบาทหน้าที่ที่ต่างกันและข้อมูลบางประเภทอาจมีบทบาทหลายประการ เช่น เรื่องเล่า ความเชื่อ พิธีกรรม สร้างความเชื่อมั่นและตอบสนองความต้องการด้านจิตใจ ตำนาน พิธีกรรม ประเพณี สร้างอัตลักษณ์ให้แก่กลุ่มชน ดังนั้นการศึกษาข้อมูลคติชนจึงควรให้ความสำคัญถึงบทบาทหน้าที่เพื่อให้เห็นความสำคัญของข้อมูลคติชนที่มีส่วนในการขับเคลื่อนและทำให้สังคมดำรงอยู่ได้ในฐานะที่เป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมของสังคม การศึกษาปรากฏการณ์ความศรัทธาหลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุดอยคำ จึงทำให้เห็นบทบาทหน้าที่ต่อสังคม 3 ประการ ดังนี้

3.1 การอธิบายอัตลักษณ์และพิธีกรรมของกลุ่มชน หลวงพ่отันใจ พระพุทธรูปปูนปั้นหรือดินปั้นปางมารวิชัยหรือปางชนะมารเป็นพระพุทธรูปที่ชาวล้านนานิยมสร้างมาแต่อดีตกาลโดยจะต้องสร้างให้เสร็จภายใน 1 วันนั้นและคติความเชื่อของชาวล้านนาเชื่อว่าด้วยอำนาจและพละนาภาพของเทพเทวาจึงทำให้สำเร็จได้ หลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุดอยคำ นับเป็นพระพุทธรูปปูนปั้น หลวงพ่отันใจ ที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดในล้านนาและเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่ประชาชนพรได้ในเวลาอันรวดเร็ว นอกจากนี้การประกอบพิธีกรรมทั้งบทธวดและการสักการะขอพรจะมีลักษณะแตกต่างไปจากวัดอื่น ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ ด้วยบทธวดที่นำมาแจ้งให้พุทธศาสนิกชนได้ทราบนั้นกล่าวว่าเทวดานำมาบอก โดยให้กล่าวเพียงสั้น ๆ ว่า โอม นะโม พุทธายะ ยะอะสะ สุมัง จะปาคะ มีความหมายว่าคำขอใด ๆ ของข้าพเจ้า ขอให้บรรลุผลสำเร็จดังปรารถนาทุกประการซึ่งสามารถขอพรได้เพียงประการเดียวเท่านั้นและต้องเก็บด้วยพวงมาลัยดอกมะลิที่มีจำนวนตั้งแต่ 50 พวงขึ้นไป ซึ่งหากจะกล่าวถึงหลวงพ่отันใจที่ประดิษฐานภายในวัดอื่น ๆ ของจังหวัดเชียงใหม่จะมีความแตกต่างจากวัดพระธาตุดอยคำทั้งบทธวดและการถวายของเก็บ

ดังนั้น การสร้างหลวงพ่отันใจของชาวล้านนา นับว่าเป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของกลุ่มชนในแถบภาคเหนือที่มีคติความเชื่อและความเลื่อมใสศรัทธาในการสร้างหลวงพ่отันใจเป็นอย่างมาก ด้วยเชื่อว่าด้วยอานุภาพและพละานุภาพแห่งเทพเทวาจึงทำให้สามารถสร้างพระพุทธรูปให้สำเร็จได้ภายใน 1 วันจึงเป็นที่มาของคำว่า “หลวงพ่отันใจ” นอกจากนี้บทสวดและพิธีกรรมการสักการะหลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุตุ๋ดอยคำ ยังมีความเป็นอัตลักษณ์ที่แตกต่างไปจากวัดอื่น ๆ ที่มีหลวงพ่отันใจประดิษฐานเช่นกัน

3.2 การให้การศึกษอบรมระเบียบสังคมและรักษามาตรฐานพฤติกรรมของสังคม วัดพระธาตุตุ๋ดอยคำ ได้รับการเผยแพร่เรื่องราวทั้งด้านประวัติที่มา ความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่отันใจและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ ผ่านสื่อร่วมสมัยอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะธรรมเนียมปฏิบัติของผู้ที่จะมาสักการะหลวงพ่отันใจต้องยึดถือทั้งการขอพรและการแก้บน สร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นภายในวัดพระธาตุตุ๋ดอยคำ นอกจากนี้พระครูสุนทรเจติยารักษ์ (พิน สายกัณ) กล่าวย้ำเสมอว่าเมื่อพรสำเร็จต้องแก้บนเพราะถือว่าเป็นสิ่งจรรยาบรรณที่ควรให้ไว้กับหลวงพ่อ ซึ่งเท่ากับเป็นการย้ำเตือนพุทธศาสนิกชนในด้านการรักษาวาจาคำมั่นสัญญาที่ไม่ว่าจะกระทำกับผู้ใดจะเห็นได้ว่าสื่อร่วมสมัยได้มีอิทธิพลเป็นอย่างมากที่ทำหน้าที่ในการให้ความรู้ ความเข้าใจแก่มวลชนได้รับรู้ข้อมูลและเกิดความเข้าใจในธรรมเนียมปฏิบัติของวัดพระธาตุตุ๋ดอยคำ อันเป็นการสร้างระเบียบวินัยให้แก่ผู้ที่มาภายในวัดพระธาตุตุ๋ดอยคำ

3.3 การได้เป็นทางออกให้แก่ความคับข้องใจของบุคคล คติชนมีบทบาทที่เป็นทางออกให้แก่มนุษย์เพราะเมื่อมนุษย์ไม่พอใจในสภาพที่เป็นอยู่ไม่ว่าจะเป็นกายภาพ จิตใจหรือสังคมก็มักจะต้องการระบายความคับข้องใจนั้นโดยเฉพาะหากเมื่อใดที่เกิดความไม่สบายใจ ไม่มั่นใจ มนุษย์มักจะประกอบพิธีกรรมเพื่อเป็นการขอร้องต่ออำนาจเหนือธรรมชาติให้ช่วยเหลือ สร้างความมั่นคงทางด้านจิตใจ และทำให้เกิดความสบายใจ ดังจะเห็นว่าประชาชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มาสักการะขอพรหลวงพ่отันใจต่างมีไม่มั่นใจและไม่สบายใจในเหตุต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตจึงเลือกแสวงหาที่พึ่งทางใจด้วยการบนบานขอพรต่อหลวงพ่отันใจ เช่น ขอให้หายป่วยจากโรคร้าย ขอบุตรชายเพื่อสืบสกุล ขอให้ได้งานทำที่ต่างประเทศ ขอให้ได้โชคลาภ ขอให้ธุรกิจประสบผลสำเร็จ เป็นต้น

จากข้อมูลภาคสนามข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า พิธีกรรมการขอพรหลวงพ่отันใจได้ช่วยระบายความอัดอัดและความไม่สบายใจของประชาชน อีกทั้งยังได้ช่วยสร้างภาวะความสมดุลให้แก่จิตใจ รวมทั้งสามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ด้านความมั่นคงทางจิตใจได้

การศึกษาหลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุตุ๋ดอยคำ ทำให้ได้เห็นพลวัตของข้อมูลทางคติชนที่มีต่อการขับเคลื่อนสังคมไทยร่วมสมัย ดังนี้

1. การนำเสนอในสื่อสมัยใหม่ เมื่อสังคมไทยร่วมสมัยเป็นระบบทุนนิยมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดวิกฤตความทันสมัย หลายคนต้องแสวงหาที่พึ่งทางจิตใจโดยพึ่ง

สิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้ช่วยอำนวยผลต่าง ๆ ตามที่ต้องการ ดังนั้น เรื่องเล่า ตำนานที่เกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงได้รับการถ่ายทอดเรื่องราวผ่านสื่อสังคมร่วมสมัยอย่างต่อเนื่องจนทำให้สังคมไทยเกิดปรากฏการณ์ความศรัทธาขึ้นหลายครั้งหรือที่เรียกว่า กระแสฟีเวอร์ เช่น พญานาคศรีสุทโธ ท้าวเวสสุวรรณ ไอ้ไข่หรือแม่กระทั่งหลวงพ่отันใจ เป็นต้น และบางวัดก็ได้จัดสร้างวัตถุมงคลเพื่อให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจและเพื่อการพาณิชย์ซึ่งแต่ละรุ่นล้วนจะมีชื่อที่เน้นสร้างความร่ำรวย การมีโชคลาภ ที่มีมูลค่านับหลายล้านบาท

2. การปรับตัวของวัดท่ามกลางสถานการณ์ปัจจุบัน วัดเป็นศาสนสถานที่ที่พึ่งทางใจเมื่อประชาชนประสบปัญหาจึงต้องแสวงหาที่พึ่งทางจิตใจ เช่นเดียวกับวัดพระธาตุดอยคำที่พบว่าหลายคนตั้งใจมายังศาสนสถานแห่งนี้เพื่อต้องการกราบสักการะขอพร ส่งผลให้วัดพระธาตุดอยคำจากเดิมที่เป็นวัดร้าง ห่างไกลผู้คน ปัจจุบันมีประชาชนเดินทางไปสักการะขอพรอย่างต่อเนื่องแม้ในสถานการณ์โรคโควิด19 ก็ยังประชาชนในพื้นที่เดินทางมากราบไหว้ขอพร

3. การเกิดธุรกิจใหม่ในสังคมร่วมสมัย ความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่отันใจทำให้เกิดธุรกิจที่สร้างรายได้ทางเศรษฐกิจภายในจังหวัด แม้ว่าจังหวัดเชียงใหม่จะเป็นเมืองท่องเที่ยวแต่เมื่อวัดพระธาตุดอยคำมีประชาชนเดินทางเป็นจำนวนมากทำให้เกิดธุรกิจการท่องเที่ยวที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ อีกทั้งมีธุรกิจจำหน่ายพวงมาลัย ธุรกิจรับจ้างแก็บนอนไลน์เกิดขึ้นจำนวนมากดังจะพบว่าตั้งแต่ทางเข้าวัดพระธาตุดอยคำจนถึงทางขึ้นพระธาตุดอยคำจะมีร้านค้าจำหน่ายพวงมาลัยดอกมะลิสดเรียงรายสองข้างทางจำนวนมาก

4. วัดกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จากเดิมวัดพระธาตุดอยคำเป็นวัดเก่าถูกทิ้งร้างกลายกลายเป็นวัดที่มีชื่อเสียง ที่มีผู้คนจากทั่วสารทิศต่างแวะเวียนมาสักการะขอพรหลวงพ่отันใจ อีกทั้งตำนาน เรื่องเล่าต่าง ๆ ได้ถูกผลิตซ้ำผ่านสื่อสมัยใหม่เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวสู่การรับรู้ของมวลชนทั่วไปทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ นอกจากนี้วัดพระธาตุดอยคำยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวด้านความเชื่อความศรัทธาที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่

ดังนั้นปรากฏการณ์ความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อหลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุดอยคำนี้ได้มีส่วนขับเคลื่อนสังคมไทยร่วมสมัยให้ได้รับการพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวและที่สำคัญคือการดำรงอยู่ของศาสนสถานอันเก่าแก่ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและของชาติ อีกทั้งยังทำให้ได้ตระหนักถึงความสำคัญของข้อมูลทางคติชนที่ช่วยรักษามรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่ส่งผลให้สังคมได้ขับเคลื่อนในมิติต่าง ๆ อย่างเกื้อกูลกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาหลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุดอยคำ: ปรากฏการณ์ความศรัทธาในบริบทสังคมไทย พบว่า

1. หลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุดอยคำ ที่เชื่อกันว่าสามารถประทานพรได้อย่างรวดเร็ว นั้นตามจากคำบอกเล่าของพระครูสุนทรเจติยารักษ์ (พิณ สายกับ) อธิบายว่าท่านมีเทวดาเป็น

บริวารที่ล่วงรู้และช่วยเหลือได้ทันที แต่การขอพรจะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับบุญของแต่ละคนเช่นกัน

2. ปรากฏการณ์ความศรัทธาต่อหลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุดอยคำ เมื่อสังคมไทยเข้าสู่สังคมแห่งการสื่อสารไร้พรมแดนทำให้ทุกคนสามารถติดต่อสื่อสารกันได้รวดเร็ว ดังนั้นเรื่องเล่าความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่отันใจจึงมีการแชร์ข้อมูลต่อกัน อีกทั้งสื่อต่าง ๆ ได้ผลิตซ้ำข้อมูลเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่отันใจ จนทำให้เกิดปรากฏการณ์ความศรัทธาทางสังคม

3. บทบาทและพลวัตของคติชนที่มีต่อการขับเคลื่อนสังคมไทยร่วมสมัย ทั้งนี้หลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุดอยคำมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นคือ ความเป็นพระพุทธรูปเก่าแก่ที่สุดในล้านนา ด้านคติความเชื่อเรื่องการขอพรและการแก้บนด้วยพวงมาลัยดอกมะลิจำนวน 50 พวงขึ้นไปจนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติในการสักการะขอพร นอกจากนี้หลวงพ่отันใจยังมีบทบาทต่อการสร้างความมั่นใจและความสบายใจให้แก่ผู้ที่เข้ามาสักการะเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับที่ศิราพร ณ กลาง (2563) กล่าวไว้ว่า เมื่อมนุษย์ไม่สบายใจ ไม่มั่นคงด้านจิตใจมักจะทำพิธีบนบานศาลกล่าวต่ออำนาจเหนือธรรมชาติให้ช่วยเหลือ ทั้งนี้ปรากฏการณ์ความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อหลวงพ่отันใจยังขับเคลื่อนให้สังคมไทยได้พัฒนาในหลายมิติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และที่สำคัญยังธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของกลุ่มชนในดินแดนล้านนา

อาจกล่าวได้ว่า ปรากฏการณ์ความศรัทธาที่มีต่อหลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุดอยคำในบริบทสังคมไทย ได้ช่วยขับเคลื่อนสังคมไทยร่วมสมัยในมิติต่าง ๆ สอดคล้องกับสิทธิพงษ์ บุญทอง (2561) ศึกษาเรื่อง วัดเจดีย์ไฉ้ไข่ การประกอบสร้างให้กลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ภายใต้วิกฤตความทันสมัย พบว่าวัดเจดีย์ไฉ้ไข่เป็นที่พึ่งทางใจให้แก่ผู้แสวงหาที่พึ่งทางใจเมื่อต้องพบกับภาวะวิกฤตความทันสมัย วัดเจดีย์ไฉ้ไข่จึงกลายเป็นสถานที่ศรัทธาของผู้คนทั้งในพื้นที่และต่างพื้นที่ มีการผลิตซ้ำตำนาน เรื่องเล่า พิธีกรรม ความเชื่อ รูปเคารพ อีกทั้งวัดยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวและเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สัญลักษณ์ไฉ้ไข่และรูปปั้นไก่ที่กลายเป็นวัตถุมงคล ตลอดจนการสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน

องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษาหลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุดอยคำ: ปรากฏการณ์ความศรัทธาในบริบทสังคมไทย ผู้วิจัยได้องค์ความรู้จากการวิจัย ดังนี้

1. ประวัติเกี่ยวกับหลวงพ่отันใจ กล่าวคือ หลวงพ่отันใจเป็นพระพุทธรูปที่ชาวล้านนานิยมสร้างมาแต่อดีตโดยจะสร้างปางมารวิชัยเท่านั้น ขั้นตอนการสร้างจะยุ่งยากกว่าการสร้างพระพุทธรูปทั่วไป ดังนั้นชาวล้านนาจึงมีความเชื่อที่ว่าเป็นการน้อมนำในบารมีของพระพุทธองค์และด้วยอำนาจแห่งพุทธานุภาพและอานุภาพของอำนาจเหนือธรรมชาติจึงดลบันดาลให้สามารถสร้างได้สำเร็จ

2. ปรากฏการณ์ความศรัทธาต่อหลวงพ่отันใจ วัดพระธาตุตอดอยคำ เกิดจากอิทธิพลของสื่อร่วมสมัยที่มีการนำเสนอเรื่องเล่า ตำนาน ความเชื่อและความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่отันใจ ส่งผลให้เกิดเป็นกระแสและปรากฏการณ์ความศรัทธาหลวงพ่отันใจ

3. ข้อมูลคติชนวิทยามีฐานะเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่มีส่วนในการสร้างสรรค์และขับเคลื่อนสังคมไทยร่วมสมัยหลายมิติทั้งด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว การสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมและที่สำคัญคือ การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้คงอยู่สืบไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สังคมไทยร่วมสมัยมีปรากฏการณ์ความศรัทธาเกิดขึ้นบ่อยครั้งและวัดจะเป็นพื้นที่รองรับปรากฏการณ์ดังกล่าวที่ส่งผลให้เกิดกระแสความเชื่อความศรัทธาที่อาจส่งผลต่อสังคมโดยภาพรวม ดังนั้น หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลควรตรวจสอบเพื่อมิให้มีผู้ใดนำความเชื่อความศรัทธามาเป็นเครื่องมือในการสร้างวัดถ่มงคหรือดำเนินการจัดพื้นที่ในเชิงพุทธพาณิชย์

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลต้องป้องกันโดยกำชับมิให้ผู้ใดนำความเชื่อความศรัทธามาเป็นเครื่องมือในการสร้างวัดถ่มงคหรือดำเนินการจัดพื้นที่ในเชิงพุทธพาณิชย์

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ปรากฏการณ์ความศรัทธาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมักเป็นผลสืบเนื่องมาจากระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่ประชาชนเกิดความไม่มั่นใจและไม่สบายใจในการดำรงชีพและการประกอบอาชีพ ดังนั้นภาครัฐบาลจะต้องเร่งแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจให้แก่ประชาชน เพื่อจะได้ทำให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งสติและปัญญา

เอกสารอ้างอิง

- พระครูสุนทรเจติยารักษ์ (พิณ สายกัปป). (2565, 25 ตุลาคม). เจ้าอาวาส วัดพระธาตุตอดอยคำ [บทสัมภาษณ์].
- รุ่งโรจน์ เลิศคาลิ. (2565, 25 ตุลาคม). เจ้าหน้าที่ประจำวัดพระธาตุตอดอยคำ [บทสัมภาษณ์].
- วิโรจ นาคชาตรี. (2558). ความเชื่อเรื่องปาฏิหาริย์พระเจ้าทันใจ : ศึกษาเฉพาะกรณี วัดยอดแก้วศรีบุญเรือง. วารสารรามคาแหงฉบับมนุษยศาสตร์, 34(1), 47-64.
- ศิริพร ณ ถลาง. (2563). ทฤษฎีคติชนวิทยา วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิทธิพงษ์ บุญทอง. (2561). วัดเจดีย์ไช้ : การประกอบสร้างให้กลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ภายในวิกฤตความทันสมัย (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อัมรินทร์ทีวี. (2564). มิติใหม่การแก้บน. สืบค้น 10 ธันวาคม 2564, จาก <https://shorturl.asia/Y3RU>

Sanook. (2022). *Luang Phor Tanjai's mantra How to pray for success and good fortune come quickly*. Retrieved May 18 , 2021, from <https://www.sanook.com/horoscope/103925/>

